

OPISKELUHUOLTOSUUNNITELMA
SAUVON KUNTA
LUKUVUOSI 2025-2026

Hyväksytty sivistyslautakunnassa 7.4.2026

1 Johdanto

2 Yhteisöllinen opiskeluhoito

- 2.1 Osallisuus esiopetuksessa
- 2.2 Osallisuus perusopetuksessa
- 2.3 Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä YHR
- 2.4 Kouluyhteisöön kiinnittyminen ja poissaoloihin puuttuminen
- 2.5 Tapaturmat ja niiden ehkäiseminen
- 2.6 Ensiapu ja hoitoon ohjaaminen
- 2.7 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen
- 2.8 Kurinpitosuunnitelma

3 Yksilökohtainen opiskeluhoito

- 3.1 Monialainen asiantuntijaryhmä MAR
- 3.2 Laajat terveystarkastukset
- 3.3 Erityisruokavaliot ja pidempiaikaiset lääkitykset
- 3.4 Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

4 Yhteistyö

- 4.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö
- 4.2 Yhteistyö nivelvaiheissa
 - 4.2.1 Nivelvaihe esiopetuksesta perusopetukseen
 - 4.2.2 Toiminta perusopetuksen vuosiluokilla 1-6
 - 4.2.3 Nivelvaihe alakoulusta yläkouluun (vuosiluokalta kuusi vuosiluokalle seitsemän)
 - 4.2.4 Nivelvaihe peruskoulusta toisen asteen opintoihin
- 4.3 Oppilaskuntatyö
- 4.4 Yhteistyö nuorisotoimen kanssa
- 4.5 Monialainen yhteistyö
- 4.6 Huoli oppilaan hyvinvoinnista – konsultaatiovelvoite

5 Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

- 5.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus
- 5.2 Perusopetus

6 Arviointi ja päivitys

1 JOHDANTO

Opiskeluhoolto on esiopetuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää suunnitelmallista, monialaiseen yhteistyöhön perustuvaa yhteistyötä, jolla edistetään, pidetään yllä ja luodaan edellytyksiä oppilaan ja opiskelijan hyvälle oppimiselle, psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle sekä sosiaaliselle hyvinvoinnille. Työtä tehdään yhdessä lasten, oppilaiden tai opiskelijoiden, heidän huoltajiensa ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Työtä ohjaa lapsen ja nuoren edun ensisijaisuus ja hänen hyvinvointinsa edistäminen.

Opiskeluhoollon palveluiden järjestämisvastuu on siirtynyt 1.1.2023 Varsinais-Suomen hyvinvointialueelle. Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä. Palvelut järjestetään edelleen oppilaitosten yhteydessä ja oppilaitosten tiloissa.

Hyvinvointialueen opiskeluhooltosuunnitelman lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia paikallinen opiskeluhooltosuunnitelma (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 8.1), joka korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma pitää sisällään opiskeluhoollotyön paikalliset tavoitteet, sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.

2 YHTEISÖLLINEN OPISKELUHUOLTO

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan **toimintakulttuuria**, joka edistää lasten ja nuorten

- oppimista
- terveyttä ja hyvinvointia
- sosiaalista vastuullisuutta
- vuorovaikutusta
- osallisuutta
- ympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Moniammatilliselle yhteistyölle varataan lukuvuosittain kiinteästi aikaa.

Ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on kyseisen yksikön henkilökunnalla. Yhteisön toimintakulttuurin kehittämistä ja yhteisöllistä työtä johtaa rehtori tai päiväkodin johtaja.

Yhteisöllistä opiskeluhooltotyötä ohjaa ja kehittää yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä, joka koontuu säännöllisesti lukuvuoden aikana.

Yhteisöllisiä toimintatapoja kehitetään **yhteistyössä** lasten, oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten, oppilaiden ja huoltajien **osallisuus ja kuulluksi tuleminen** on yhteisöllisessä opiskeluhoollossa tärkeää. Opiskeluhoolto luo esiopetus- ja kouluyhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, osallisuudelle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten, oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Jokaisella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu **fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus**.

Esiopetus- ja koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kouluyhteisöllä on yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten.

Eri oppiaineiden opetukseen ja esiopetuksen toiminnallisiin sisältöihin on turvallisuusohjeet ja niitä tulee noudattaa. Myös työelämään tutustumisen aikana oppimisympäristön tulee olla turvallinen.

Kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta arvioidaan säännöllisissä tarkastuksissa.

2.1 Osallisuus esiopetuksessa

Lapsen kokemus osallisuudesta on esiopetuksessa keskeistä. Esiopetuksen leikkipedagogiikkaa kehitetään pitkäjänteisesti ja inklusiivisten periaatteiden mukaisesti yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja ryhmän lasten kanssa. Lasten vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä havainnoidaan ja tuetaan. Myönteisten vertaissuhteiden ja ryhmässä toimimisen taitojen kehittyminen varmistetaan suunnittelemalla oppimista tukevia opetusjärjestelyjä ja ryhmäkohtaisilla tukimuotoja. Ammattilaisten yhteistyö, malli ja vuorovaikutus ovat keskiössä. Sosioemotionaalisilla taidoilla ja niiden ohjaamisella sekä ryhmän ilmapiirillä ja lasten turvallisuuden kokemuksilla on merkitystä muun muassa kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus tulla kuulluksi, kuulua ryhmään ja olla aidosti osa yhteisöä. Osallisuuden vahvistaminen on koko henkilöstön vastuulla.

Lasten osallisuus toteutuu

Lasten mielenkiinnon kohteita ja ajatuksia kerätään lukuvuoden alussa tehtävällä eskarilaisen haastattelulla.

Lasten tekemät aloitteet otetaan huomioon esiopetuspäivän eri tilanteissa ja niiden huomioiminen tehdään näkyväksi lapsille.

2.2 Osallisuus perusopetuksessa

Oppilashuolto luo kouluyhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Koulun aikuisten tehtävänä on luoda kouluun rakenteita, joiden kautta oppilaat saavat mielipiteensä ja toiveensa kuuluviin. Oppilaat otetaan mukaan kouluarjen tapahtumien ja toimintatapojen suunnitteluun ja toteuttamiseen, sekä kouluviihtyvyyden suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Oppilaiden osallisuus toteutuu

- **oppilaskuntatoiminnassa**

Oppilaskunnan hallitus valitaan syyslukukauden aluksi äänestämällä kultakin vuosiluokalta 1–2 edustajaa varajäsenineen.

- **kummioppilastoiminnassa**

Ensimmäisen luokan oppilaiden kummioppilaat ovat 4.-luokkalaisia, jotka auttavat alkuopetuksen oppilaita tutustumaan kouluun ja luokkakaveriinkin.

2.3 Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä YHR

Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmä (YHR) vastaa yhteisöllisen työn

- suunnittelusta
- kehittämisestä
- toteuttamisesta
- arvioinnista

Ryhmässä käsitellään asioita vain yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Ryhmä

- suunnittelee toimenpiteet yhteisöllisen oppilashuollon edistämiseksi ja tukitoimien järjestämiseksi.
- ohjaa yhteistyön järjestämistä kodin ja koulun ja muiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa.
- järjestää oppilashuollon toteutuksen seurannan (omavalvonta).

Ryhmän kokoonpano:

- Opiskeluhoollon ammattihenkilöt: kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja koulupsykologi
- Rehtori
- Oppilaanohjaaja
- Laaja-alaiset erityisopettajat

- Oppilaskunnan hallituksen edustaja
- Vanhempainyhdistyksen edustaja
- Nuorisotoimen edustaja(t)
- Tarvittaessa paikalle kutsuttavat asiantuntijat
- Kaveruuden tukemisen tiimin (KaTu) edustaja

2.4 Kouluyhteisöön kiinnittyminen ja poissaoloihin puuttuminen

Kaikki kouluyhteisön jäsenet ovat yhdessä vastuussa kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisestä. Hyvinvoinnin kannalta keskeisiä tekijöitä ovat myönteinen toimintakulttuuri, kannustava ilmapiiri ja rakentava vuorovaikutus, jotka luovat pohjaa sujuvalle kouluarjelle. Oppilaita ohjataan ikätasoisesti ymmärtämään oma vastuunsa koulutyön sujuvuudesta, sekä vuorovaikutuksesta ikätovereiden ja aikuisten kanssa.

Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Hyvä opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde edistää kouluun kiinnittymistä. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista.

Osana kouluun kiinnittymistä on jatkuva ryhmäyttäminen. Vuosiluokilla 1-6 luokanopettaja tukee aktiivisesti oppilaita kaveritaidoissa. Neljännen vuosiluokan oppilaat toimivat koulukummeina ensimmäisen luokan oppilaille, mikä osaltaan tukee ensimmäisen vuosiluokan oppilaiden kiinnittymistä kouluun. Vuosiluokkien 7-9 ryhmäytymisen tueksi laadittu suunnitelma on opiskeluhuoltosuunnitelman liitteenä (Liite 1).

Lukuvuosisuunnitelmaan on kirjattu lukuvuosittaiset, konkreettiset toimet, joilla tuetaan oppilaiden myönteistä kiinnittymistä kouluun. Sujuva kouluarki tukee oppilaan myönteistä kiinnittymistä kouluun, jossa keskeisessä roolissa on myös kodin ja koulun välinen yhteistyö.

Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa **oppivelvollisuuden** (Oppivelvollisuuslaki 9§). Opetuksen järjestäjän tulee **ennaltaehkäistä** perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä **seurata** ja **puuttua** niihin suunnitelmallisesti. Opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle (PoL 26§).

Oppilaiden **poissaoloja** seurataan suunnitelmallisesti yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Kaikki poissaolot tulee kirjata Wilmaan. Huolta herättävät ja luvattomat poissaolot selvitetään viipymättä. Muilta osin koulussa noudatetaan varhaisen puuttumisen mallia:

- Poissaoloja 50 tuntia:

- luokanopettaja tai -valvoja saa poissaoloherätteen ja ottaa yhteyttä huoltajaan. Yhteydenoton tarkoituksena on kuulla, miltä koulunkäynti näyttää huoltajan näkökulmasta. Tarvittaessa kootaan monialainen asiantuntijaryhmä oppilaan tilanteen kartoittamiseksi ja tuen saamiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opettaja kirjaa varhaisen puuttumisen Wilmaan. Varhaisen puuttumisen tarkoituksena on ennaltaehkäistä poissaolokierteen syntymistä.
- Poissaoloja 100 tuntia:
 - luokanopettaja tai -valvoja saa poissaoloherätteen ja ottaa yhteyttä huoltajaan. Yhteydenoton tarkoituksena on kuulla, miltä koulunkäynti näyttää huoltajan näkökulmasta. Tarvittaessa kootaan monialainen asiantuntijaryhmä oppilaan tilanteen kartoittamiseksi ja tuen saamiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opettaja kirjaa varhaisen puuttumisen Wilmaan. Varhaisen puuttumisen tarkoituksena on ennaltaehkäistä poissaolokierteen syntymistä.

Rehtori seuraa poissaolokertymia ja niihin puuttumista. Poissaolokertymät tuodaan yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän tietoon, jolloin on mahdollista pohtia moniammatillisesti keinoja poissaoloihin puuttumiseen ja niiden ehkäisemiseen.

- **Poissaoloja tarkastellaan sosiaalisten suhteiden ja oppimisen valossa:** oppilas on poissa kouluyhteisöstä, kaverisuhteista ja yhdessäolosta, ei ainoastaan oppimisesta. Kouluyhteisöön kiinnittämisen ja poissaoloihin puuttumisen toimintamallissa poissaoloihin lasketaan kaikki poissaolot, myös ennalta anotut lomat ja huoltajan selvittämät poissaolot.
- Joskus oppilaan koulunkäynnissä tapahtuu muutoksia tai poissaoloihin liittyvässä varhaisessa yhteydenotossa syntyy vaikutelma, että oppilaan tilannetta olisi hyvä pohtia yhteisesti keskustellen. Tällöin opettaja kokoaa yhteistyössä opiskeluhoitopalveluiden kanssa **monialaisen asiantuntijaryhmän**. Ryhmään kutsutaan tilanteen kannalta keskeisiksi ajatellut toimijat oppilaan ja huoltajan suostumuksella. Mukana tapaamisessa voivat olla esim. terveydenhoitaja ja kuraattori.
- **Jokainen koulupäivä on tärkeä oppilaan osallisuuden ja myönteisen kouluun kiinnittymisen näkökulmasta.** Oppivelvollisuus on tärkeä osa lapsen ja nuoren elämää ja huoltajilla on merkittävä rooli koulunkäynnin tukemisessa. Mikäli lapsen tai nuoren koulunkäynti mietityttää, on tärkeää olla yhteydessä kouluhenkilöstöön mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

2.5 Tapaturmat ja niiden ehkäiseminen

Turvallinen kouluympäristö on oppilaan oikeus. Oikeus turvalliseen kouluympäristöön käsittää sekä fyysisen, psyykkisen että sosiaalisen turvallisuuden ulottuvuudet. Tapaturmien ehkäisyä toteutetaan oppilaan ikä, kehitysvaihe ja kasvuympäristö huomioiden. Tapaturmien ehkäisy kuuluu jokaiselle. Turvallisuuden edistäminen ja tapaturmien ehkäisy ovat osa oppilaitosten monialaista työtä.

Koulutapaturma on oppilaalle esiopetuksessa, koulussa tai koulumatkalla sattunut äkillinen, ulkoisen ruumiinvamman aiheuttava odottamaton tapahtuma. Koulutapaturmia ovat myös sellaiset tapaturmat, jotka ovat syntyneet koulun toimintasuunnitelmaan sisältyvässä muussa toiminnassa, esim. retkillä. Lapset ja oppilaat on vakuutettu.

Keskeinen osa tapaturmien ehkäisyä on **tunnistaa riskitekijät** ja ne tapaturmia aiheuttavat tekijät, kuten käyttäytyminen ja ympäristö, johon tulee tehdä muutoksia. Ennaltaehkäisyssä on tärkeää huomioida **välituntialueiden turvallisuus**, tarvittavien **suojavaelineiden käyttö** riippuen oppitunneista (esim. kemia, kotitalous, liikunta) ja koneiden **turvaopastus** ennen niiden käyttöä esim. teknisen työn luokassa sekä **liikenneturvan** parantaminen koulujen lähiympäristössä.

Tapaturmien ehkäisy edellyttää **seurantaa**. Tärkeää on selvittää, millaisia, milloin ja missä tilanteissa tapaturmia oppilaitoksissa tapahtuu. Kun tunnetaan oppilaitoksen tapaturmatilanne, ehkäisytoimet voidaan kohdistaa oikea-aikaisesti ennakoiden.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen koulutapaturmien toimintaohje on opiskeluhoitosuunnitelman liitteenä (Liite 2).

2.6 Ensiapu ja hoitoon ohjaaminen

- Tapaturman sattuessa ensiapua annetaan esiopetuksessa tai koululla ja tarvittaessa oppilas ohjataan jatkohoitoon.
- Koulutapaturman hoito on oppilaalle maksutonta.
- Koulutapaturmista täytetään tapaturmailmoitus.

Oppilaan sairastuessa esiopetus- tai koulupäivän aikana opettaja tai terveydenhoitaja on yhteydessä huoltajaan. Yhteydenottaja sovitaan tapauskohtaisesti. Aina tarvittaessa soitetaan hätänumeroon 112.

- Pitkäaikaissairauksien lääkitsemisessä noudatetaan erillistä lääkehoitosuunnitelman ohjetta.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen koulutapaturmien toimintaohje on opiskeluhoitosuunnitelman liitteenä (Liite 2).

2.7 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Sauvon perusopetuksen toimintamalli nikotiinituotteiden ensitilanteessa ja jatkuvan käytön ilmetessä on kuvattu liitteessä (Liite 3).

Sauvon perusopetuksen toimintamalli rahapelaamiseen, nikotiinituotteisiin ja muihin päihteisiin liittyen (huolen puheeksiotto ja käyttö) löytyy niin ikään liitteenä (Liite 4).

2.8 Kurinpitosuunnitelma

Sauvon koulukeskuksen kurinpitosuunnitelma löytyy liitteenä ([Liite 5](#))

3 YKSILÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO

Opiskeluhoolto on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden, sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä, sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä.

Opiskeluhoollolla pyritään oppilaan oppimiseen tai kasvuun liittyvien haasteiden ennaltaehkäisemiseen ja tunnistamiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Haastavissa tilanteissa oppilaalla on oikeus saada maksutonta opiskeluhoiltoa, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhoillon ammattilaisina koulussa toimivat kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi ja koulukuraattori. Opiskeluhoillon resurssi lukuvuonna 2025-2026 on seuraava:

- Kouluterveydenhoitaja Saija Sonck paikalla Sauvossa ma-to
- Koulukuraattori Jenni Kankainen paikalla Sauvossa keskiviikkoisin iltapäivät, lisäksi to-pe
- Psykiatrinen sairaanhoitaja Mia Laamanen paikalla Sauvossa ma
- Koulupsykologi Ramtin Kajbafzadeh paikalla Sauvossa ma ja ke

Yksittäisen oppilaan tueksi koottavan moniammatillisen asiantuntijaryhmän palaverille varataan kiinteä, viikoittainen aika, joka on lukuvuonna 2025-2026 keskiviikkoamuisin klo 8.30-9.30. Moniammatillisen asiantuntijaryhmän palavereja on mahdollista järjestää myös muina aikoina.

Opiskeluhoiltopalvelujen ammattilaiset osallistuvat tarvittaessa oppilaan tuen tarpeen arviointiin. Moniammatillisen osaamisen tarve määritellään tapauskohtaisesti, kuitenkin siten, että moniammatillista yhteistyötä tehdään aina, kun kyseessä on:

a) Oppiaineen oppimäärän rajaaminen

Poikettaessa opetussuunnitelman oppimäärän sisällöistä tai tavoitteista edellytetään aina monialaista yhteistyötä opiskeluhoiltopalvelujen ammattilaisten kanssa.

b) Oppilaan vapauttaminen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä

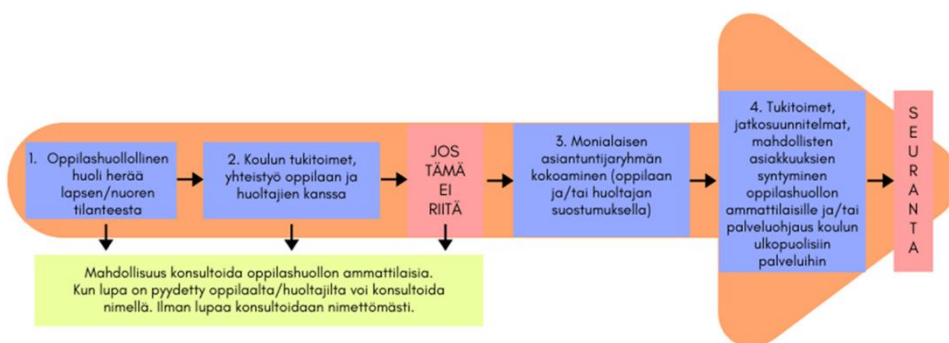
Terveydellisen syyn arvioi aina terveydenhuollon ammattilainen. Oppilaalle tehdään tukea koskeva arvio, jossa todetaan syy oppiaineen oppimäärästä vapauttamiseen ja arvioidaan ajanjakso, jota vapauttaminen koskee.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeää on varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ennaltaehkäisy.

Oppilaan tai opiskelijan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet huomioidaan häntä koskevissa ratkaisuissa ja toimenpiteissä ikä ja kehitystaso huomioiden. Keskeistä yksilökohtaisessa oppilashuollossa on avoin, kunnioittava ja luottamuksellinen vuorovaikutus. Kiireettömyys ja kuulluksi tuleminen ovat onnistuneen yhteistyön edellytyksiä.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu oppilaan sekä tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Esi- ja alakouluikäisen oppilaan kohdalla lähtökohtaisesti huoltaja päättää oppilashuoltoon liittyvistä asioista, kuten suostumuksesta oppilaan asioiden käsittelyyn monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Arvion alaikäisen edun toteutumisesta tekee tarvittaessa oppilashuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö (koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja tai lääkäri). Huoltaja ei voi kieltää alaikäistä lastaan käyttämästä oppilashuollon palveluja.

3.1 Monialainen asiantuntijaryhmä MAR

- Ryhmän kokoa luokanopettaja/-valvoja tai erityisopettaja
 - Ryhmän kokoaminen ja työskentely perustuvat lapsen/opiskelijan ja (opiskelijan ikä- ja kehitystasoisesti) huoltajan **suostumukseen**
 - Opiskeluhuollon yhteistyötahot tai opiskelijan läheiset voidaan pyytää mukaan **opiskelijan/huoltajan kirjallisella suostumuksella**
 - Valitsee keskuudestaan ryhmän vastuuhenkilön
 - Yksittäistä lasta/oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan muistio
3. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot asiakirjaan.

3.2 Laajat terveystarkastukset

Sauvon koulukeskuksessa noudatetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistusta, jonka mukaan laajat terveystarkastuksen toteutetaan ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla. Linkki THL:n ohjeeseen ([Liite 6](#)).

3.3 Erityisruokavaliot ja pidempiaikaiset lääkitykset

- Huoltaja ilmoittaa erityisruokavaliot suoraan koulun keittiöön.
- Pidempiaikaisista lääkityksistä tehdään tarvittava lääkehoitosuunnitelma, jota noudatetaan.

3.4 Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Konsultatiivista sairaalaopetusta järjestää Kiinamyllyn koulu. Konsultoinnin tavoitteena on osaamisen jakaminen ja haastavien tilanteiden yhteinen tarkastelu konsultaatiota pyytäneen tahon kanssa. Sairaalakoulun konsultaatioon hakeudutaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tilanteen tarkastelemiseksi. Konsultaation tarkoituksena on tuen rakenteiden suunnittelu yhteistyössä sairaalaopetuksen konsultoivien opettajien kanssa. Konsultaatio voi olla esimerkiksi verkostoyhteistyötä, puhelinkonsultaatiota, tai lähikonsultaatiota.

Sairaalakoulussa opiskeluun ovat oikeutettuja Turun yliopistollisessa keskussairaalassa osastohoidossa olevat oppivelvollisuusikäiset oppilaat, sekä tarvittaessa muussa erikoissairaanhoidossa (avohoito) olevat oppivelvolliset oppilaat, joiden koulunkäynti on keskeytynyt tai vaarassa keskeytyä. Avohoidossa olevan oppilaan opetuksen järjestämisestä sairaalakoulussa sovitaan yhdessä sairaalakoulun sijaintikunnan, oppilaan opetuksen järjestäjän ja oppilaan kotikuntalain mukaisen kotikunnan kanssa. Järjestelyissä kuullaan oppilasta, tämän huoltajaa, opetuksen järjestäjää ja oppilashuoltohenkilöstöä.

Sairaalakoulun avo-opetukseen ottamisesta päättää sairaalakoulun johtaja. Oppilaspaikka edellyttää hoitavan lääkärin puoltavaa lausuntoa, josta ilmenee oppilaan hoitosuunnitelma. Sairaalakoulussa opiskellessaan oppilas pysyy oman koulunsa oppilaana ja noudattaa ensisijaisesti oman koulunsa opetussuunnitelmaa. Opetuksen järjestämisessä huomioidaan oppilaan terveys, sekä fyysiset ja psyykkiset voimavarat.

Sairaalakoulujakson aikana tehdään tiivistä yhteistyötä sairaalakoulun, huoltajien, oman koulun, sekä tarvittaessa sosiaalitoimen kesken. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on mahdollistaa koulunkäynti poikkeavassa elämäntilanteessa, sekä tukea oppilaan kuntoutumista ja toimintakyvyn paranemista. Tavoitteena on oppilaan paluu omaan kouluun.

Oppilaan palatessa omaan kouluun sairaalakoulujakson päätyttyä, järjestetään moniammatillinen palaveri, jonka yhteydessä laaditaan suunnitelma sujuvan paluun mahdollistamiseksi ja varmistetaan, että koulussa on tarjolla riittävät tukitoimet oppilaalle (opetus, oppilashuolto).

4 YHTEISTYÖ

4.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Kasvatustyötä tehdään yhteistyössä kotien kanssa. Tämä edellyttää vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön päivittäinen väline on Wilma. Opettajat käyttävät Wilma-järjestelmää tiedottamiseen, sekä summatiivisen että formatiivisen arvioinnin dokumentointiin. Osa formatiivista arviointia ovat Wilman tuntimerkinnot. Summatiivisen arvioinnin osalta Wilman kautta saa tietoa oppilaan koearvosanoista. Wilman lisäksi opettajat ja huoltajat ovat tarvittaessa yhteydessä puhelimitse.

Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan myös lukuvuosittain järjestettävissä vanhempainiloissa. Lukuvuonna 2025-2026 koko koulun yhteinen vanhempainilta järjestettiin maanantaina 8.9. Yhteisen, tuen uudistusta koskevan tilaisuuden jälkeen järjestettiin kaikkien muiden vuosiluokkien luokkakohtaiset vanhempainillat lukuun ottamatta kuudetta vuosiluokkaa, jonka vanhempainilta järjestettiin jo 27.8.

Yhteistyötä tehdään lisäksi lukuvuosittain toistuvissa vanhempainvarteissa, joihin opettaja lähettää kutsut. Vanhempainvarteissa käsitellään oppilaan kehitykseen ja opintoihin liittyviä aiheita. Vuosiluokilla 2 ja 6 järjestetään laajennetut vanhempainvartit, joissa myös oppilas on aina läsnä. Näihin vanhempainvartteihin oppilas ja huoltaja valmistautuvat täyttämällä ennakoon arviointilomakkeet, jotka käydään yhteisesti läpi vanhempainvartissa.

Koulun toiminnan arviointia koskeva kysely toteutetaan vuosittain kevätlukukauden lopussa. Kysely antaa koululle tietoa huoltajien kokemuksista liittyen yhteistyön sujuvuuteen ja arviointiin.

Koulussa toimii **vanhempainyhdistys**, joka tarjoaa huoltajille mahdollisuuden osallistua koulun toiminnan kehittämiseen. Huoltajat voivat osallistua opiskeluhoitotyön suunnitteluun ja sen kehittämiseen vanhempainyhdistyksen toiminnan ja vanhempainiltojen kautta.

4.2 Yhteistyö nivelvaiheissa

Perusopetuksessa nivelvaiheina nähdään siirtymä esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle, siirtymä toiselta vuosiluokalta kolmannelle, siirtymä kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle, sekä siirtymä perusopetuksesta toiselle asteelle.

4.2.1 Nivelvaihe esiopetuksesta perusopetukseen

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö on tiivistä koko lukuvuoden ajan. Yhteistyön tavoitteena on edesauttaa esiopetusikäisten lasten koulun siirtymistä, sekä tutustuttaa heitä koulun toimintaan ja aikuisiin. Esiopetuksen oppilaat tutustuvat koulumaailmaan etukäteen ja alkuopetuksessa huomioidaan erilaiset oppijat. Esi- ja alkuopettajat etsivät yhdessä huoltajien kanssa parhaat tuen muodot. Sauvossa yhteistyön mahdollisuus esi- ja alkuopetuksen välillä on monipuolista ja toistuvaa. Yhteistoimintaa edesauttaa toiminen samassa rakennuksessa.

Tammikuussa järjestetään nivelvaiheen resurssipalaveri, jossa läpikäydään esiopetusikäisten tuen tarpeet, jotta koulun lukujärjestykset sekä alkuopetuksen opetushenkilöstö saadaan resursoitua oikein. Koulusta läsnä ovat rehtori ja erityisopettaja, esiopetuksesta esikoulun opettajat sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tärkeää on, että lapsen tarvitsema tuki jatkuu esiopetuksesta koulun siirryttäessä, joten tiedonsiirto esiopetuksen ja koulun välillä on tärkeää.

Helmi-huhtikuussa esiopettaja käy lapsikohtaisen tuen piirissä olevien lasten neuvottelut perhekohtaisesti. Lapsikohtaisen tuen piirissä olevien tai siihen siirtyvien perheiden kouluunsiirtopalaveriin osallistuu esiopetuksen väen lisäksi koulun erityisopettaja. Tarvittavat tuen asiakirjat tehdään esiopetuksessa valmiiksi huhtikuun loppuun mennessä.

Toukokuussa pidetään tiedonsiirtopalaverit esiopetuksen sekä tulevien luokanopettajien kesken. Toukokuun aikana koulutulokkaat tulevat tutustumaan koulun yhden aamupäivän ajaksi. Myös huoltajille järjestetään infotilaisuus koulun alkamisesta. Oppilashuollon edustus osallistuu vanhempien infoon.

Oppilashuollon osallisuus nivelvaiheessa toteutuu muun muassa kartoitettaessa lapsikohtaisen tuen oppilaiden tulevia koulutarpeita. Koulupsykologi, -kuraattori, tai muu oppilashuollon edustaja on tarpeen vaatiessa mukana seuraavaa lukuvuotta koskevissa neuvotteluissa. Lukuvuoden alussa oppilashuollon ammattilaiset käyvät esittäytymässä ensimmäisen luokan oppilaille ja kertomassa oppilashuollon palveluista. Sama tehdään ensimmäisen luokan vanhemmille suunnatuissa vanhempainilloissa.

Syyskuussa pidetään esiopetuksen sekä ensimmäisen luokan opettajien kesken ”Miten kouluvuosi on alkanut?” -palaveri, jossa arvioidaan yhdessä koulun siirtyneiden esiopetuslasten alkanutta koulupolkua sekä mahdollisia tukitoimia.

4.2.2 Toiminta perusopetuksen vuosiluokilla 1-6

Vuosiluokkien 1-6 osalta tulevaan lukuvuoteen varaudutaan niin ikään keväällä. Mikäli luokanopettaja vaihtuu seuraavan lukuvuoden alkaessa, pyritään kevätlukukauden lopulla järjestämään tutustumishetki uuden opettajan ja tulevan luokan kesken. Myös luokkatilan vaihtuessa pyritään järjestämään tilaan tutustuminen jo kevätlukukaudella. Tiedonsiirtopalaveri järjestetään nykyisen ja tulevan luokanopettajan kesken. Palaveriin osallistuu tarvittaessa myös erityisopettaja.

Lukuvuoden aikana järjestetään luokkien vanhempainiltoja ja –keskusteluja. Vanhempainkeskusteluun osallistuu luokanopettaja/-valvoja, oppilas sekä huoltaja(t). Näissä keskusteluissa pohditaan yhdessä oppilaan koulunkäyntiä, kasvua ja kehitystä. Toisen luokan ja kuudennen luokan keväällä toteutetaan laajennetut vanhempainkeskustelut, joita ennen koti ja koulu täyttävät kyselylomakkeet.

4.2.3 Nivelvaihe alakoulusta yläkouluun (vuosiluokalta kuusi vuosiluokalle seitsemän)

Kesäloman jälkeen ensimmäisenä koulupäivänä seitsemännen luokan luokanvalvoja kertoo oppilaille, mitä muutoksia yläluokille siirtyminen käytännössä merkitsee. Aineenopettajajärjestelmään sopeutuminen vie nuoren aikaa ja energiaa. Vaikka vertaiset ovat tuttuja jo aiemmilta vuosiluokilta, saattaa seitsemännelle vuosiluokalle olla tehty muutoksia edellisvuoden ryhmäjako. Seitsemänsien luokkien oppilaiden ryhmäytymispäivä pidetään syyskuun aikana. Ohjelmasta vastaavat luokanvalvojat, opinto-ohjaaja sekä nuoriso-ohjaaja. Mukana päivässä ovat myös oppilashuollon ammattilaiset. Lukuvuoden alussa oppilashuollon ammattilaiset käyvät myös esittäytymässä 7. luokille ja kertomassa oppilashuollon palveluista.

Elokuussa, aivan uuden lukuvuoden alussa, siirtävät laaja-alaiset erityisopettajat yhteistyössä luokanvalvojien kanssa oppilaan tuen tarpeen tiedot kaikille häntä opettaville aineenopettajille, jolloin varmistetaan, että jokainen oppilas saa riittävää ja oikein kohdennettua tukea heti lukuvuoden alkaessa.

Syyskuussa pidetään vanhempainilta kaikille vuosiluokkien 7-9 oppilaiden vanhemmille. Oppilashuollon ammattilaiset ovat mukana esittäytymässä erityisesti 7.luokan oppilaiden vanhemmille ja kertovat palveluista sekä niihin ohjautumisesta. Lokakuun loppuun mennessä päivitetään oppilaskohtaisen tuen oppilaiden oppimissuunnitelmat, joiden puitteissa myös näihin kohteihin ollaan erikseen yhteydessä.

4.2.4 Nivelvaihe peruskoulusta toisen asteen opintoihin

Toisen asteen opintoihin siirtyminen 9. vuosiluokalta vaatii tiivistä yhteistyötä oppilaan, huoltajien ja oppilaanohjaajan kesken. Tarvittaessa myös laaja-alainen erityisopettaja, sekä oppilashuoltohenkilöstö ovat mukana nivelvaihtelyssä. Nivelvaihe pitää sisällään erilaisia oppilaitosesittelyitä, -vierailuja ja yhteistyötä toisen asteen oppilaitosten kanssa.

Ammatilliseen koulutukseen tutustutaan koko päivän vierailulla Turun ammatti-instituuttiin. Yksittäisistä koulutuslinjoista kiinnostuneilla oppilailla on mahdollisuus osallistua ammatti-

instituutin tutustumispäiviin. Turun ammattiopistosäätiöön tutustutaan avoimien ovien päivänä.

Sauvon koulukeskuksen ja Paimion lukion välinen nivelvaiheyhteistyö on monipuolista. Nivelvaiheen ohjauspolku alkaa siitä, että kaikki Sauvon koulun yhdeksännet luokat käyvät tutustumassa Paimion lukiolla opinto-ohjauksen tuntien puitteissa. Tämän jälkeen Paimion lukion opinto-ohjaaja sekä tutorit käyvät vierailemassa Sauvossa yhdeksänsien luokkien opinto-ohjauksen tunneilla kertomassa tarkemmin lukiossa opiskelusta. Tammikuussa Paimion lukion avoimissa ovissa nuoret ja huoltajat pääsevät yhdessä tutustumaan Paimion lukion tiloihin, oppiaineisiin, opettajiin ja tutoreihin. Lisää ohjausta päätöksentekonsa tueksi tarvitsevat yhdeksäsluokkalaiset voivat lisäksi halutessaan tulla seuraamaan lukiolle joitakin oppitunteja ja pääsevät vielä keskustelemaan lukion opettajien, opinto-ohjaajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Myöhemmin keväällä ysit saavat ohjausta myös lukio-opintojen suunnittelussa ja valintojen tekemisessä.

Yhdeksännen vuosiluokan syksyllä huoltajilta kysytään lupa oppilaan tuen tarpeiden tiedonsiirtoon seuraavalle oppilaitokselle. Tämän siirtymän tärkeyttä korostetaan, jotta nuori saisi jatkossakin oppimiseen tarvitsemaansa monipuolista tukea. Siirtymä perusasteelta toiselle asteelle tapahtuu 9.vuosiluokan keväällä tehtävien hakujen kautta. Hakulomakkeet voi täyttää kotona yhdessä huoltajan tai koulussa opinto-ohjaajan kanssa.

Hakujen tulokset saadaan yleensä kesäkuun puolessa välissä, jolloin peruskoulun oppilaanohjaaja ottaa yhteyttä oppilaisiin, jotka eivät ole saaneet opiskelupaikkaa. Oppilaanohjaaja auttaa jokaista oppilasta löytämään opiskelupaikan ja seuraa VALPAS-järjestelmästä määrättyyn päivään asti oppilaiden hakutietoja, opiskelupaikan vastaanottamista ja opintojen aloittamista. Tämän määrätyn päivämäärän jälkeen, elokuun lopussa, seurantavastuu siirtyy peruskoulun oppilaanohjaajalta oppilaan kunnalle.

4.3 Oppilaskuntatyö

Lukuvuoden 2025-2026 alussa oppilaat äänestivät keskuudestaan edustajat oppilaskunnan hallitukseen. Hallituksessa on tänä lukuvuonna yhteensä 29 oppilasta kaikilta vuosiluokilta seitsemättä vuosiluokkaa lukuun ottamatta. Hallitus kokoontuu säännöllisesti lukuvuoden aikana. Oppilaskunnan hallituksen edustaja osallistuu yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän kokouksiin.

4.4 Yhteistyö nuorisotoimen kanssa

Nuorisotyö on nuorten kasvun, itsenäisyyden ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Sauvon kunnassa on kokoaikainen nuorisotyöntekijä, jonka työpanos jakautuu koulunuorisotyön sekä iltaisin tehtävän nuorisotyön kesken.

Sauvon koulukeskuksessa työskentelee lukuvuonna 2025-2026 koulunuorisotyöntekijä, jonka työhön sisältyy myös nuorisotyöntekijän työparina toimiminen nuokkarilla. Koulunuoristyöntekijä toimii linkkinä nuorten koulupäivän ja vapaa-ajan välillä. Lisäksi vuosiluokilla 7-9 työskentelevä koulunkäynninohjaaja työskentelee perjantaisin nuokkarilla, jolloin tietoa nuorten toiveista ja tarpeista liikkuu sujuvasti koulun ja nuorisotoimen välillä myös hänen kauttaan.

4.5 Monialainen yhteistyö

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä koulupsykologi ja -kuraattoripalvelut ovat osa koulujen ja oppilaitosten monialaista opiskeluhoitoa. Yhteistyötä tehdään mm. opettajien, koulukuraattorien ja -psykologien kanssa sekä yhteisöllisessä että yksilökohtaisessa opiskeluhoitoa.

4.6 Huoli oppilaan hyvinvoinnista – konsultaatiovelvoite

Jos oppilaitoksen tai opiskeluhoitoa työntekijä arvioi, että opiskelijan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi tarvitaan opiskeluhoitoa psykologi- tai kuraattoripalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhoitoa kuraattoriin tai psykologiin yhdessä opiskelijan kanssa ja

- annettava tiedossa olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.
- Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, on opiskelijalle annettava tieto yhteydenotosta.
- Myös huoltajalle on annettava tieto yhteydenotosta, ellei opiskelija sitä pätevästi kiellä (ikä-taso huomioidaan).

5 SUUNNITELMA OPPILAIEN SUOJAAMISEKSI KIUUSAAMISELTA, VÄKIVALLALTA JA HÄIRINNÄLTÄ

5.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Kiusaamisen ehkäisyssä lasten havainnointi on välttämätöntä, jotta aikuinen voi luotettavasti tietää, mitä ryhmässä tapahtuu ja millä tavoin erilaiset lapset reagoivat eri tilanteisiin. Aikuisen toiminta lapsiryhmässä on keskeistä kiusaamisen ehkäisyssä. Huomiota tulisi kiinnittää erityi-

sesti lasten leikkien ohjaamiseen ja havainnointiin sekä leikkiin osallistumiseen. Myös lapsiryhmän vertaissuhteiden tukeminen on tärkeää.

Kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinoja ovat turvallisen ilmapiirin luominen, sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen opettaminen, itsetunnon vahvistaminen, tapa- ja moraalikasvatus, lasten osallisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen siihen.

Tavat ja keinot ehkäistä kiusaamista valitaan aina kunkin lapsiryhmän tarpeen mukaisesti. Ryhmissä tarvitaan hyvin erilaisia keinoja riippuen lasten sosiaalisista taidoista ja ryhmän dynamiikasta sekä yksittäisten lasten tarpeista. Ryhmässä, jossa on aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi, tarvitaan erilaiset keinot kuin ryhmässä, jossa on esimerkiksi ujoja tai syrjäänvetäytyviä lapsia. Joku lapsiryhmä voi leikkiä hyvin yhdessä, mutta toisaalta olla kovin levoton. Erilaisiin ryhmiin laaditaan eri tavoitteet ja valitaan eri keinot. Kiusaamisen ehkäisyn keinot riippuvat ryhmän lasten ja aikuisten välisistä vuorovaikutussuhteista.

Toisinaan lapsi voi ajautua negatiivisen vuorovaikutuksen kehään, josta lapsi ei pysty omin avuin pääsemään irti. Aikuisen vastuulla on tunnistaa lapsi, joka mahdollisesti on jo kehässä tai vaarassa ajautua siihen. Seuraamalla lasta sensitiivisesti voidaan havaita, onko lapsella myönteisiä kokemuksia vuorovaikutuksesta toisten lasten kanssa, painottuuko vuorovaikutuksessa negatiivinen palaute tai onko lapsi vetäytynyt vuorovaikutuksesta kokonaan. Aikuisen tehtävä on auttaa lasta saamaan myönteisen vuorovaikutuksen kokemuksia. Kun lapsi on oppinut saamaan myönteistä palautetta aikuiselta, häntä autetaan saamaan myönteisiä kokemuksia myös vertaissuhteissaan.

Sauvossa on laadittu suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä (Liite 7). Suunnitelma sekä kiusaamisselvittelyn periaatteet käydään läpi oppilaiden kanssa lukuvuoden alkaessa ja muulloin tarvittaessa.

5.2 Perusopetus

Kiusaamisen ennaltaehkäisy on jokaisen yhteisön jäsenen vastuulla. Koulussa lapsille ja nuorille pidetään säännöllisesti oppitunteja/opetustuokioita, joiden tavoitteena on kasvattaa lapsia ja nuoria tunnistamaan kiusaamista ja puuttumaan siihen. Paitsi näillä opetustuokioilla, myös koko ajan arjessa opetetaan ja harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja vahvistetaan positiivisuuden kautta kohteliasta käytöstä. Ryhmytymispäiviä järjestetään säännöllisesti. Yhteisillä ja selkeillä säännöillä tuetaan turvallisuuden ja tasavertaisuuden tunnetta. Koteihin ollaan yhteydessä pitkin lukuvuotta. Monialaisesti tuetaan lasten ja nuorten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua. Henkilökunnan ja koko yhteisön hyvinvoinnista pidetään huolta tarvittavilla täydennyskoulutuksilla.

6 ARVIOINTI JA PÄIVITYS

Opiskeluhoitosuunnitelman arviointi tapahtuu opiskeluhoollon ohjausryhmässä vuosittain. Mahdolliset muutokset tuodaan sivistyslautakuntaan tiedoksi uuden lukuvuoden alkaessa.

Liite 1

RYHMÄYTTÄMISSUUNNITELMA 25-26

Ryhmäyttämissuunnitelman ohjelman lisäksi yläkoulun oppilaille järjestetään kerran kuu-kaudessa KiVa Koulu -oppitunti Kaveruuden tukemisen oppaan aikataulun mukaisesti.

7. luokka

- **Luokanvalvojan välitunnit** koulunuorisotyöntekijän tilassa syyslomaan asti vuorovii-koin. Luokanvalvoja (LV) sopii aikataulun ja tiedottaa oppilaita. Koulunuorisotyönte-kijä suunnittelee ohjelman. Kaikki luokan oppilaat osallistuvat.
- Syyslomasta joululomaan luokanvalvojan välitunnit 2 krt/kk. Luokanvalvoja vastaa ohjelmasta, tiedottamisesta ja tilan varaamisesta. Kaikki luokan oppilaat osallistuvat.

Ajankohta	Ohjelma	Vastuuhenkilö
Elokuu	Ryhmyttämispäivä Rantalassa	LV järjestää suunnittelupalaverin edeltävänä keväänä. Paikalle kutsutaan nuorisotoimi, oppilashuolto ja SRK.
Syyskuu	Vierailu nuokkarille - Ryhmyttävää ohjelmaa - 1 oppitunti	LV sopii ajan. Nuorisotoimi & SRK järjestävät ohjelman.
Lokakuu	LV:n ja oppilashuollon työparityöskentely - Ohjelma suunnitellaan yhdessä - 1 oppitunti	LV ja oppilashuolto yhteistyössä
Marraskuu	Pelitunti - lauta- tai korttipelejä opettajan päättämissä pienryhmissä	LV
Joulukuu	Pikkujoulut - Ryhmyttäviä leikkejä ja joulumusiikkia	LV
Tammikuu	Vierailu nuokkarille - Ryhmyttävää ohjelmaa - 1 oppitunti	LV sopii ajan. Nuorisotoimi & SRK järjestävät ohjelman.
Helmikuu	LV:n ja oppilashuollon työparityöskentely - Ohjelma suunnitellaan yhdessä - 1 oppitunti	LV ja oppilashuolto yhteistyössä
Maaliskuu	Pelitunti - lauta- tai korttipelejä / ulkopelejä opettajan päättämissä pienryhmissä	LV
Huhtikuu	Vierailu Kemiön koulun seiskoien luokse - Kemiön koulun opettajat järjestävät ryhmyttävää ohjelmaa	LV
Toukokuu	Kemiön koulun seiskat vierailulle Sauvoon - Sauvon koulun seiskoien LV:t järjestävät ryhmyttävää ohjelmaa	LV

8. luokka

- **Luokanvalvojan välitunnit** koulunuorisotyöntekijän tilassa syyslomaan asti joka toinen viikko. Luokanvalvoja (LV) sopii aikataulun ja tiedottaa oppilaita. Koulunuorisotyöntekijä suunnittelee ohjelman. Kaikki luokan oppilaat osallistuvat.

- Syyslomasta joululomaan luokanvalvojan välitunnit 2 krt/kk. Luokanvalvoja vastaa ohjelmasta, tiedottamisesta ja tilan varaamisesta. Kaikki luokan oppilaat osallistuvat.
- Kahdeksannen luokan oppilailla on useita koko ikäluokan yhteisiä retkipäiviä luku-
vuoden aikana (Taidetestaajat, teknologiavierailut ym.)

Ajankohta	Ohjelma	Vastuuhenkilö
Elokuu	Ryhmäyttämispäivä Rantalassa	LV järjestää suunnittelu- palaverin edeltävänä keväänä. Paikalle kutsu- taan nuorisotoimi, oppi- lashuolto ja SRK.
Syyskuu	Vierailu nuokkarille - Ryhmäyttävää ohjelmaa - 1 oppitunti	LV sopii ajan. Nuoriso- toimi & SRK järjestävät ohjelman.
Lokakuu	LV:n ja oppilashuollon työparityöskentely - Ohjelma suunnitellaan yhdessä	LV ja oppilashuolto
Marraskuu		
Joulukuu		
Tammikuu		
Helmikuu	Pistetyöskentelyn suunnittelu pienryhmissä - Oppilaat suunnittelevat aikuisen päättä- missä pienryhmissä ohjelmanumeron huhtikuun pistetyöskentelytunnille.	Koulunuorisotyöntekijä
Maaliskuu	Pistetyöskentelytunti 1 - A-luokka järjestää oppitunnin B- ja C- luokille	Koulunuorisotyöntekijä ja LV
Huhtikuu	Pistetyöskentelytunti 2 - B- ja C-luokat järjestävät oppitunnin A- luokalle	Koulunuorisotyöntekijä ja LV
Toukokuu		

9. luokka

- Yhdeksännen luokan oppilailla on useita koko ikäluokan yhteisiä retkipäiviä lukuvuoden aikana (retki Hankoon, oppilaitosvierailut, retki Eduskuntataloon)

Ajankohta	Ohjelma	Vastuuhenkilö
Elokuu	Ryhmyttämispäivä Rantalassa	LV järjestää suunnittelu-palaverin edeltävänä keväänä. Paikalle kutsutaan nuorisotoimi, oppilashuolto ja SRK.
Syyskuu	Vierailu nuokkarille - Ryhmyttävää ohjelmaa - 1 oppitunti	LV sopii ajan. Nuorisotoimi & SRK järjestävät ohjelman.
Lokakuu		
Marraskuu	Pelitunti - lauta- tai korttipelejä opettajan päättämässä pienryhmissä	LV
Joulukuu		
Tammikuu		
Helmikuu		
Maaliskuu	Ysigaalan suunnittelu pienryhmissä	Koulunuorisotyöntekijä & LV
Huhtikuu	Ysigaalan valmistelu pienryhmissä	Koulunuorisotyöntekijä & LV
Toukokuu	Ysigaala	Koulunuorisotyöntekijä & LV

Liite 2

Koulutapaturmien yleisohje sote-palveluihin sekä peruskouluihin, Varha

Lievä tapaturma koulussa • Lieviä tapaturmia ovat esimerkiksi pinnalliset ihorikot raajoissa • Valvontavastuussa oleva aikuinen (koulun työntekijä) hoitaa tilanteen, esim. puhdistaa ja laastaroi pinnallisen haavan ja välittää tiedon kotiin. • Oppilas ohjataan tarvittaessa terveydenhoitajalle, jos terveydenhoitaja on paikalla. Yleensä lievät, pinnalliset ihorikot hoituvat koulun työntekijöiden toimesta. • Koulun työntekijällä on vastuu huoltajan informoinnista. • Jos kouluterveydenhoitaja osallistuu tapaturman hoitoon, hän huolehtii potilasasiakirjamerkinnöistä ja huoltajan informoinnista potilaslain mukaisesti. • Jos tarvitaan käyntiä terveydenhuollossa, koulun henkilökunta informoi huoltajaa ja täyttää tarvittaessa vakuutuslomakkeen.	Kohtalainen tapaturma koulussa • Kohtalaisia tapaturmia ovat esimerkiksi nilkan nyrjähdys, sormen vääntyminen, osa haavoista, päävammoista ja putoamisista. • Kohtalaisissa tapaturmissa lapsen yleistila on aina hyvä eikä vammaan liity tajuttomuutta tai huonovointisuutta. • Koulun työntekijä antaa ensiavun (esim. kylmäpakkaus, kohoasento, sidos) ja on yhteydessä huoltajaan. • Koulun työntekijällä on vastuu huoltajan informoinnista. • Ellei huoltajaa tavoiteta, koulu järjestää oppilaalle tarvittaessa kuljetuksen ja saattajan terveydenhuoltoon. • Koulussa täytetään vakuutustodistus oppilaan mukaan. • Koulussa pitää olla tiedossa, mikä on oikea terveydenhuollon hoitopaikka (päivytys, terveysasema vai joku muu). • Jos kouluterveydenhoitaja osallistuu tapaturman hoitoon, hän huolehtii potilasasiakirjamerkinnöistä ja huoltajan informoinnista potilaslain mukaan.	Vakava tapaturma koulussa • Vakavissa tapaturmissa lapsi on selkeästi huonovointinen tai kipeä tapaturman jäljiltä. Vakavissa tilanteissa lapsen vointi heikkenee seurannassa. • Esimerkkejä vakavista koulutapaturmista ovat epäily murtumasta, iso vuotava haava, tajunnanmenetykset, putoaminen korkealta tai kovasta vauhdista niin, että lapsi on selkeästi huonovointinen. • Valvontavastuussa oleva aikuinen soittaa päivystykseen/112, antaa välittömän ensiavun, on yhteydessä huoltajaan heti, kun tilanne sallii sen. • Täyttää vakuutustodistuksen oppilaan mukaan. • Informoidaan tilanteesta kouluterveydenhoitajaa, joka paikalla ollessaan ottaa johdon tilanteesta (ei aina paikalla koulussa). • Koulun työntekijällä on vastuu huoltajan informoinnista. • Jos kouluterveydenhoitaja osallistuu tapaturman hoitoon, hän huolehtii potilasasiakirjamerkinnöistä ja huoltajan informoinnista potilaslain mukaan.
Koulumatkalla tapahtunut tapaturma • Huoltaja on velvollinen ilmoittamaan tapahtumasta saman tai seuraavan päivän aikana terveydenhoitajalle tai koulun työntekijälle paikallisten toimintatapojen mukaan • Tapaturmasta tiedon saanut koulun työntekijä / terveydenhoitaja täyttää tapaturmailmoituksen (voi olla koulukohtainen/kuntakohtainen lomake) vakuutusyhtiön vahinkoilmoituksen tekemistä varten.	Tapaturma, joka sattunut aiemmin, eikä opettaja/th ole tietoinen • Tapaturmasta, jota ei ole todennettu koulun tai terveydenhuollon toimesta ja vanhemman ilmoitus on viivästynyt, ei laadita tapaturmailmoitusta koulun tai kouluterveydenhuollon toimesta. • Ohjataan vanhempaa olemaan yhteydessä vakuutusyhtiöön.	Esinevahingot tapaturmatilanteessa • Huoltaja on yhteydessä koulun työntekijöihin • Huoltaja ohjataan oman kotipaikkakunnan perusopetuksen ohjeisiin: Esim: Esinevahingot ja niiden korvaaminen Turku.fi

Koululla on ensisijainen vastuu oppilaiden turvallisuudesta koulupäivän aikana. Jos lapselle tulee koulupäivän aikana tapaturma, pitää koululla olla etukäteen ohjeet, miten tilanteessa toimitaan. Kaikilla koulun aikuisilla on vastuu oppilaan turvallisuudesta siihen saakka, kunnes vastuu oppilaan hoidosta on siirtynyt huoltajalle. Jos vakuutusvahinkoilmoituksen täyttää joku muu kuin valvontavastuussa ollut aikuinen, täyttäjän tulee saada tapahtumasta tarkat tiedot valvontavastuussa olleelta aikuiselta.

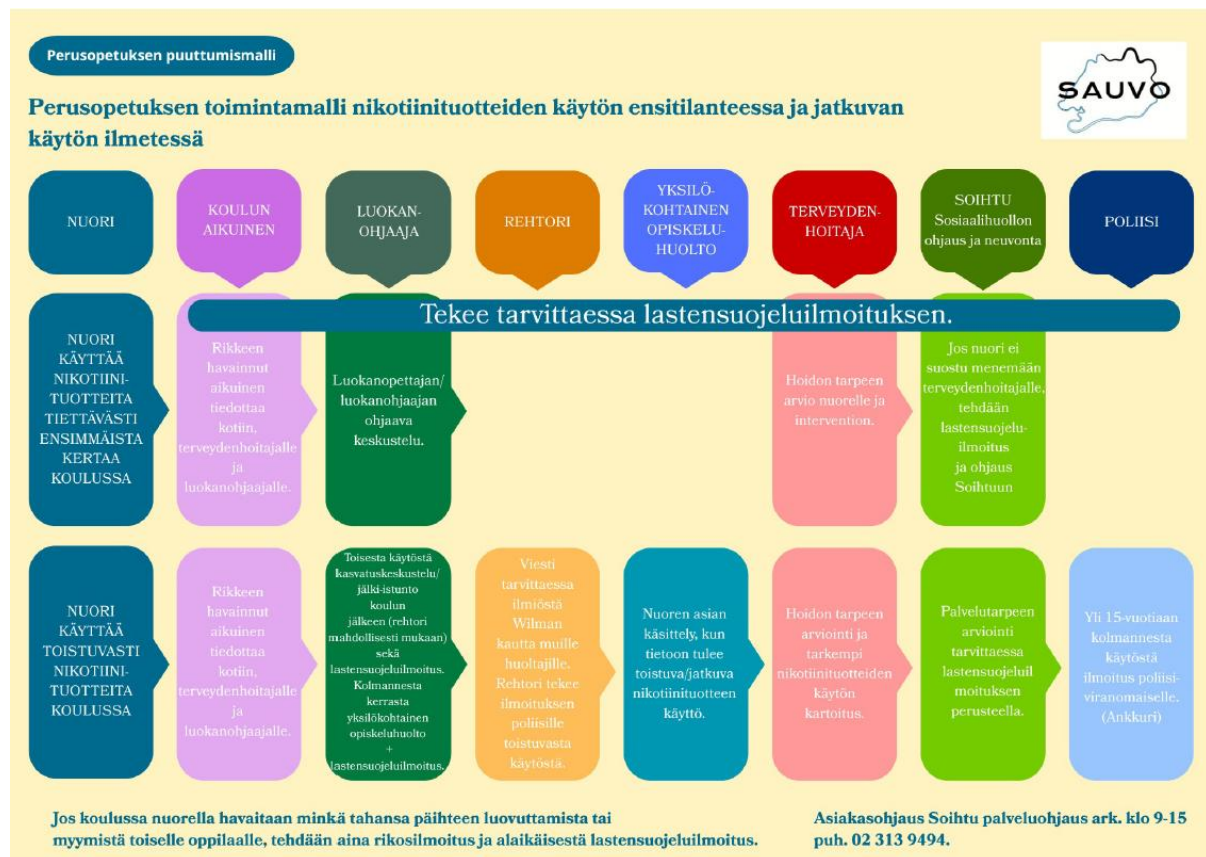
Koulutapaturmissa tilanteen arviointi voi tuntua hankalalta ja yllä olevien laatikoiden esimerkeillä on tarkoitus helpottaa tapaturman vakavuuden arviointia. Samalla voidaan helpottaa hoitoon pääsyn kiireellisyyden arviointia. Tapahtuneesta koulutapaturmasta ilmoitetaan aina huoltajalle ja täytetään tarvittavat vahinkoilmoitukset, huoltaja arvioi hoidon tarpeen. Erityisesti pään alueen vammoissa, silmävammoissa, putoamisissa tai hammastapaturmissa kannattaa herkästi olla yhteydessä terveydenhuoltoon.

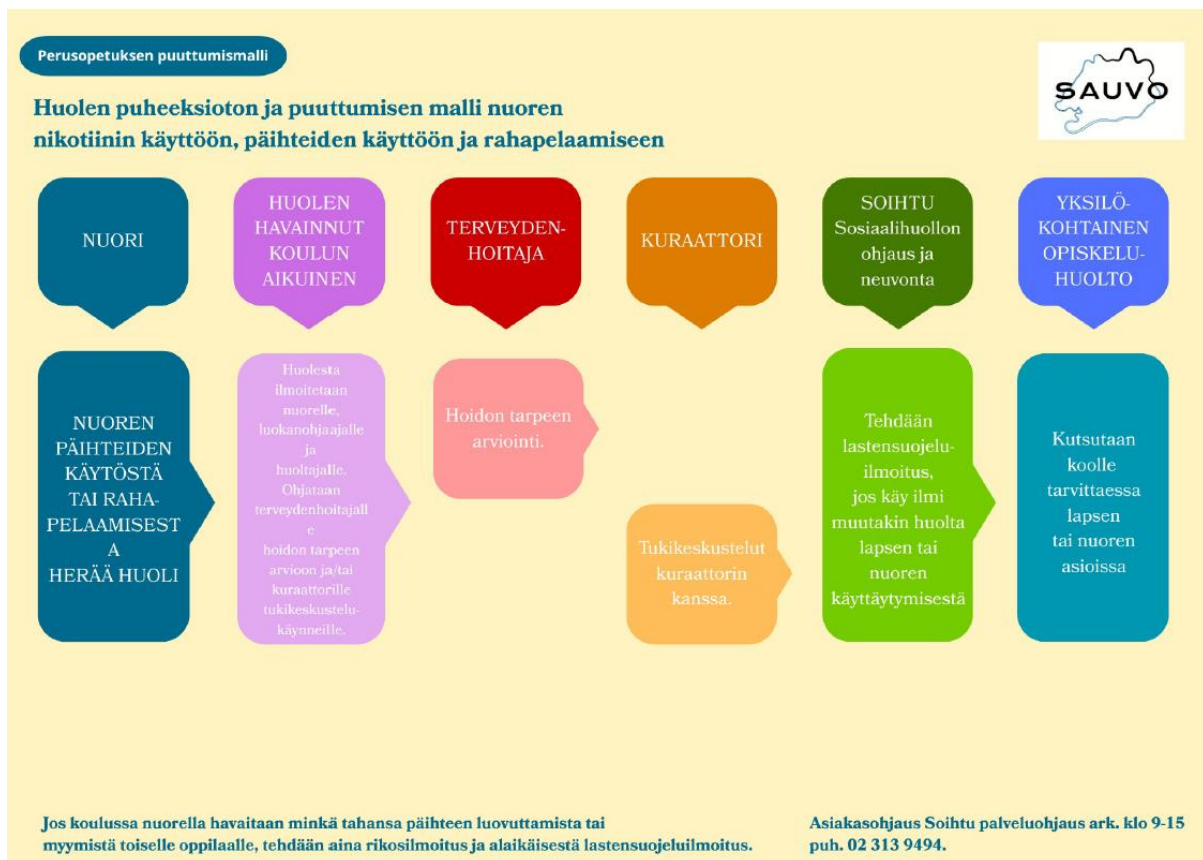
Hammastapaturmissa ohjataan joko Varhan suun terveydenhuoltoon tai mikäli koulun vakuutus mahdollistaa, voi ohjaus olla myös yksityisille palvelutuottajille. Lasten suun terveydenhuollon palvelut ovat julkisella laajajärjestelmällä, joten useimmiten hammas- ja suun tapaturmien hoito tapahtuu Varhan suun terveydenhuollossa.

Koulutapaturmia voidaan hoitaa useassa eri terveydenhuollon toimintayksikössä. Vakavissa tapaturmissa lasten ja nuorten päivystys Tyks Majakkasairaалassa on koko Varsinais-Suomen kuntien koululaisille hoidon porrastuksen mukaan. Lievemmissä tapaturmissa hoito voi tapahtua joko lasten ja nuorten päivystyksessä tai omassa sote -keskuksessa. Osassa peruskouluja opetuksen järjestäjä on ottanut oppilaille tapaturmavakuutuksen, jolloin hoito voi tapahtua myös yksityisellä palveluntuottajalla; esim. [Koulutapaturmat ja niiden korvaaminen | Turku.fi](#) Perusopetuslain mukaan ”koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa, koulumatkalla ja majoituksessa sattuneen tapaturman hoito on oppilaalle maksuton”. Säännös koskee kaikkea perusopetuslain mukaista opetusta, mutta ei aamu- ja iltapäivätoimintaa (Perusopetuslaki 34 § 34 1 mom.). Opetuksen järjestäjä on voinut ottaa vakuutuksen korvausvelvollisuuden varalta. Vakuutuksen puuttuminen ei oikeuta kieltäytymään korvauksen maksamisesta. Vakuutuskorvauksen kattavuus määräytyy vakuutus sopimuksen mukaisesti. Oikeus tapaturman hoitoon ei riipu tapaturman syystä, eikä opetuksen järjestäjän korvausvelvollisuus edellytä tuottamusta, vaan velvollisuus koskee kaikkia mainitun säännöksen mukaisia tapaturmia. Oikeus korvaukseen voi jatkua, vaikka henkilön koko elämän ajan (lähde: [Tapaturman maksuton hoito | Opetushallitus \(oph.fi\)](#))

Yleisohjeen perusteella opiskelu huollon edustus eli esimerkiksi perhekeskuspäällikkö/osastonhoitaja ja kouluterveydenhoitaja sekä opetuksen järjestäjä tekevät paikallisen ohjeen kouluun. **Koulun turvallisuussuunnitelmassa pitää olla koulukohtaiset ohjeet koulutapaturmien varalta ja ne pitää olla sekä opetushenkilökunnan, että opiskelu huollon henkilökunnan tiedossa.**

Lisäohjeita ammattilaisille vammojen hoidon tarpeen arvioon sekä ohjeita vammojen hoitoon: <https://www.terveysportti.fi/>
<https://hoidonperusteet.fi/login>

Sauvon koulukeskuksen Kaveruuden tukemisen -opas kevät 2022

Hyväksytty sivistyslautakunnassa 40 § 10.5.2022

Mitä kiusaaminen on?

On oltava yhteinen ymmärrys siitä, mitä kiusaaminen on, jotta siihen voidaan puuttua tehokkaasti. Kiusaamisen yleisesti käytetty määritelmä on seuraava: Kiusaaminen on tahallista, toistuvasti yhteen ja samaan yksilöön kohdistuvaa harmin tai haitan aiheuttamista. Kiusatun on vaikea puolustautua, millä viitataan siihen, että osapuolet eivät ole keskenään tasaväkisiä, vaan kiusatulla on vähemmän valtaa tai voimaa kuin häntä kiusaavalla tai kiusaavilla henkilöillä. Tahallisuus tulee tulkita siten, että tekijä ymmärtää tai hänen tulisi ymmärtää, että teot aiheuttavat niiden kohteena olevalle henkilölle pahaa mieltä. Toistuvuus on mukana kiusaamisen määritelmässä, koska kiusaaminen halutaan erottaa yksittäisistä loukkaavista teoista. Toistuvaan kiusaamiseen puuttuminen vaatii erilaisia toimia kuin yksittäiseen tilanteeseen puuttuminen. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Yleisesti koulukiusaamisella tarkoitetaan sitä, että joku oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimisen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Se merkitsee usein myös uhrin eristämistä luokan, ryhmän tai virtuaaliryhmän sosiaalisesta kanssakäymisestä. Kiusaamistilanne ei ole koskaan tasa-arvoisten ja yhtä voimakkaiden nahistelua, vaan kiusattu on alakynnessä ja puolustuskyvyn suhteessa kiusaajaan. Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joutu jatkuvasti yksi ja sama oppilas. (MLL 2021.)

Opettajan tulee puuttua myös verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen, jos se tapahtuu kouluajalla, kouluun liittyvässä toiminnassa ja johon on osallisena koulun oppilaita. (OPH:n julkaisu).

Koulun opettajan ja rehtorin tulee myös ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulusta tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta ja väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle ja muulle lailliselle edustajalle (POL 29§). Koululla ei kuitenkaan oikeutta langettaa koulumatkatapahtumista rangaistuksia.

Kiusaamisesta puhutaan, kun seuraavat kolme tunnusmerkkiä täyttyvät:

1. Toiminta on tahallista ja toiselle halutaan aiheuttaa pahaa mieltä.
2. Toiminta on toistuvaa.

3. Kiusattu on tilanteissa altavastaaaja ja hänen on vaikea puolustautua.

Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen on useimmiten sanallista, kuten pilkkaamista ja nimittelyä. Melko yleistä on myös epäsuora kiusaaminen, mikä tarkoittaa ryhmän ulkopuolelle sulkemista tai ilkeiden juurujen levittämistä. Fyysinen kiusaaminen ei ole yhtä tavallista. Nettikiusaaminen on lisääntynyt, mutta sitä esiintyy edelleen suhteellisen vähän muihin muotoihin verrattuna.

On tärkeä tiedostaa, että netissä kiusattuja kiusataan lähes aina myös muilla tavoin. Kiusaamisen määrittelyssä keskeistä ei kuitenkaan ole teon muoto, vaan sen tahallisuus ja systemaattisuus. Kiusattu lapsi tai nuori kokee yleensä monenlaista kiusaamista. (KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

- **fyysinen kiusaaminen: lyöminen, potkiminen, töniminen, nipistely jne.**
- **henkinen väkivalta: pilkkaaminen, matkiminen, ilmeily, nimittely**
- **painostava vallankäyttö: pelottelu, muista eristäminen, uhkailu, kiristäminen**
- **haitanteko: juorut, tavaroiden piilottelu, vahingoittaminen ja varastaminen**
- **some-kiusaaminen: pilkkaavat sekä uhkaavat viestit, ryhmän ulkopuolelle jättäminen, pilapuhelut jne.**
- **seksuaalinen häirintä: nimittely, koskettelu, vihjailut, törkypuheet**

Mistä kiusaamisen tunnistaa?

Kiusaaminen edellyttää erilaista puuttumista kuin vaikkapa yksittäinen tappelu tai tunnin häiritseminen. Siksi kiusaamisen tunnistaminen ja erottaminen muista haastavista tilanteista on tärkeää. Kiusatuksi joutuminen on aina oppilaan subjektiivinen kokemus. Jos oppilas kokee joutuvansa kiusatuksi, hän tarvitsee aina jonkinlaista aikuisen tukea ja apua. Se, minkä itse kukin kokee loukkaavana, vaihtelee. Siksi kiusaamista ei määritellä tiettyinä sanoina tai tekoina, vaan yksi keino kiusaamisen tunnistamiseen on se, että toiminta aiheuttaa pahaa mieltä tai haittaa sen kohteena olevalle henkilölle. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Kiusaamistilanteeseen liittyvät roolit

Eräissä tutkimuksissa haastateltiin aikuisia, joita oli kiusattu kouluaikana. Heidän mukaansa ikävin muisto oli se, että muut oppilaat näkivät mitä tapahtui, mutta kukaan ei puuttunut. Kaiken annettiin tapahtua, päivästä ja kuukaudesta toiseen. Se, ettei kukaan kannustanut, tukenut tai puolustanut, sattui kaikkein eniten. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Suurin osa oppilaista ei hyväksy kiusaamista. Kuitenkin nähdessään kiusaamista he tulevat usein myötäilleeksi kiusaajaa tai vaienneeksi. Vain harvat tukevat kiusatuksi joutuvaa oppilasta. Kiusaamiseen liittyvät ryhmänormit edellyttävät usein, että kiusatun kanssa ei saa olla kaveri, jolloin kiusatun asema ryhmässä muuttuu ajan myötä yhä huonommaksi. On tärkeää saada kaikki lapset ymmärtämään, miten he voivat omalta osaltaan vaikuttaa kiusaamiseen. (KiVa Koulu 2018.)

Kiusaaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkit

Kiusaaminen ei ole rikoslaissa, vaikka kiusaaminen saattaa täyttää rikoksen tunnusmerkit. Suurin osa kiusaamisesta sovitellaan koulun, kodin ja osallisten välillä koulussa, mutta jos näillä keinoilla asia ei selviä niin vanhempia voi ohjata olemaan yhteydessä poliisiin. Koululla on ilmoitusvelvollisuus poliisille, jos kysymyksessä on pahoinpitely tai seksuaalirikoksiin viittaava toiminta. Kuitenkin poliisikin suosittaa kevyempiä sovittelun tapoja. Koulu voi myös konsultoida poliisia tai Ankkuritiimiä.

Kiusaamisessa on aina kysymys lapsen tai nuoren perus- ja ihmisoikeuksien loukkaamisesta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus mm. turvallisuuteen, kehitykseen ja syrjimättömyyteen. Opetuksen järjestäjällä on Suomessa lakisääteinen vastuu siitä, että oppilaan ja opiskelijan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön toteutuu (Suomen perusopetuslaki, 29§, 1999). Koulun aikuisilla on paitsi moraalinen, myös juridinen velvollisuus puuttua kiusaamisen ja ennaltaehkäistä sitä. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Koulujen ennaltaehkäisevät toimet

Sauvon koulukeskuksessa oppilaita ohjataan hyvään käytökseen ja vastuuntuntoon arkipäivän tilanteissa. Vastuuntuntoon kuuluu mm. muiden huomioon ottaminen, ympäristöstä huolehtiminen, heikompien puolustaminen sekä toisten auttaminen. Oppilaille selitetään kiusaamisen seuraukset ja rangaistukset etukäteen.

- **Kouluissa pyritään avoimeen vuorovaikutukseen ja suvaitsevan toimintakulttuurin syntymiseen. Kaikille tehdään selväksi, ettei kiusaamista hyväksytä.**
- **Sauvon koulussa toimitaan tämän KiVa- ja Verso-toimintamallien mukaisesti.**
- **Kouluissa järjestetään tehokas välituntivalvonta sekä vältetään kiusaamisen syntymiselle otollisia tilanteita.**
- **Jokaisella opetushenkilöllä on velvollisuus aktiiviseen ennaltaehkäisevään työhön. Tämän toteutumiseksi tämä Sauvon KiVa- ja Verso-toimintamallit käydään opetushenkilöstön kanssa läpi joka lukuvuosi.**

- Toimintatapojen toteutumista seurataan säännöllisesti.
- KiVa Koulu-ohjelmaa toteutetaan koulussa.
- Verso- malli on käytössä koulun arjessa.

Lukuvuoden KiVa-oppitunnit

KiVa-oppitunnit sovitaan pidettäväksi kuukausittain ja merkitään koulun pedagogiseen kalenteriin. Opettaja suunnittelee teeman mukaisen oppitunnin hyödyntäen mm. KiVa Koulu-materiaalia ja Lions Quest-materiaalia. Lisäksi käsitellään ryhmän tarpeiden mukaan seuraavia sisältöjä: kaveruutta, tunnetaitoja, erilaisuuden hyväksymistä ja sietämistä, kiusaamistilanteiden syntymistä, rooleja kiusaamistilanteissa ja keinoja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi.

Oppituntien ja teemojen tavoitteena saada lapset ymmärtämään ryhmän merkitys kiusaamisessa sekä lisätä empatiaa kiusattuja kohtaan. Tunneilla opetellaan keinoja tukea kiusattuja ja ottaa vastuuta siitä, ettei kiusaamista ryhmässä sallita. Lisäksi oppitunneilla käsitellään oppilaan vastuunkantoa, hyvää käytöstä, muiden huomioon ottamista, ympäristön huolehtimista, heikomman puolustamista ja toisen auttamista.

KiVa koulu -materiaaleissa on ideoita oppitunnin kulkuun enemmän kuin yhden oppitunnin aikana ehditään käsittelemään. Opettajilla on mahdollisuus valita harjoituksista ne, jotka tuntuvat omaan luokkaan sopivimmilta.

1. ja 2. luokkien KiVa-oppitunnit

1 lk. elokuu - syyskuu tiedote koteihin	Tutustutaan!	Sähköinen opas sivu 34
1 lk. lokakuu- marras- kuu	Tunnetunti	sivu 46
1 lk. joulukuu - tammi- kuu	Meidän luokka - kaikki mu- kaan	sivu 56
1 lk. helmikuu - maa- liskuu	Erilaisuus on rikkaus	sivu 68
1 lk. huhtikuu - touko- kuu	Kivassa koulussa ei kiusata!	sivu 80
2 lk. elokuu - syyskuu tiedote kotiin	Emme mene mukaan kiusaa- miseen!	sivu 94

2 lk. lokakuu - marraskuu	Kiusattu tarvitsee sinun tukeasi.	sivu 104
2 lk. joulukuu - tammi-kuu	Minua ei kiusata!	sivu 112
2 lk. helmikuu - maaliskuu	Kirjallisuustunti	sivu 122
2 lk. huhtikuu - toukokuu	KiVa- sopimus	sivu 126

KiVaVerso-oppituntien aikana sekä niiden välillä voidaan pelata:

- KiVa-peli (opeopas sivu 32)
- SEPPO®-TEHTÄVÄT (ks. opeopas sivu 34)

3.–4. luokkien KiVa-oppitunnit

Materiaaleista riittää käsiteltävää 3.–4.luokille kahdeksi lukuvuodeksi. Myös 1–2. luokan KiVa-tuntien teemoja ja sisältöjä voi tarpeen mukaan kerrata ja hyödyntää.

3 lk. elokuu - syyskuu tiedote koteihin	Kunnioitus kuuluu kaikkiin ihmissuhteisiin - miten kunnioitusta viestitään?	sähköinen opeopas sivu 34
3 lk. lokakuu- marraskuu	Ryhmässä - samanlainen - erilainen, meidän luokka, mukava ryhmä	sivu 48
3 lk. joulukuu - tammikuu	Tunnista kiusaaminen! Kiusoittelu - kiusaaminen, kiusaamista on monenlaista	sivu 62
3 lk. helmikuu - maaliskuu	Kiusaamisen piilossa olevat muodot: ryhmän ulkopuolelle jättäminen, juoruilu, somekiusaaminen	sivu 72
3 lk. huhtikuu - toukokuu	Vastuullisesti netissä	sivu 84
4 lk. elokuu - syyskuu tiedote kotiin	Huono kohtelu satuttaa	sivu 98

4 lk. lokakuu - marraskuu	Ryhmä ja kiusaaminen	sivu 106
4 lk. joulukuu - tammikuu	Tsemppariviestintää	sivu 118
4 lk. helmikuu - maaliskuu	Assertiivisuus eli jämäkkyys: Minä pidän puoleni	sivu 128
4 lk. huhtikuu - toukokuu	KiVa Koulu tehdään yhdessä!	sivu 138

KivaVerso-oppituntien aikana sekä niiden välillä voidaan pelata:

- KiVa-peli (opeopas sivu 32)
- Pulmikas: pelillistettyä keskustelua (ks. opeopas sivu 33)

5.–6. luokkien KiVa-oppitunnit

5 lk. elokuu - syyskuu tiedote koteihin	Kunnioitus kuuluu kaikkiin ihmissuhteisiin - miten kunnioitusta viestitään?	sähköinen opeopas sivu 34
5 lk. lokakuu- marraskuu	Ryhmässä - samanlainen – erilainen, meidän luokka, mukava ryhmä	sivu 48
5 lk. joulukuu - tammikuu	Tunnista kiusaaminen! Kiusoittelu - kiusaaminen, kiusaamista on monenlaista	sivu 62
5 lk. helmikuu - maaliskuu	Kiusaamisen piilossa olevat muodot: ryhmän ulkopuolelle jättäminen, juoruilu, somekiusaaminen	sivu 72
5 lk. huhtikuu - toukokuu	Vastuullisesti netissä	sivu 84
6 lk. elokuu - syyskuu tiedote kotiin	Huono kohtelu satuttaa	sivu 98
6 lk. lokakuu - marraskuu	Ryhmä ja kiusaaminen	sivu 106

6 lk. joulukuu - tammikuu	Tsemppariviestintää	sivu 118
6 lk. helmikuu - maaliskuu	Assertiivisuus eli jäämäkkyys: Minä pidän puoleni	sivu 128
6 lk. huhtikuu - toukokuu	KiVa Koulu tehdään yhdessä!	sivu 138

KivaVerso-oppituntien aikana sekä niiden välillä voidaan pelata:

- KiVa-peli (ks. opettajan opas sivu 32)
- Pulmikas: pelillistettyä keskustelua (ks. opettajan opas sivu 33)

7.–9. luokkien KiVa-oppitunnit

- teemat 7.–9.-luokkalaisille: startti ja neljä teemaa
- 7.-luokkalaisille kaksi oppituntia elokuussa, jonka jälkeen yksi oppitunti kerran kuukaudessa, yhteensä 11 oppituntia lukuvuodessa
- 8.–9.-luokkalaisille yksi oppitunti kerran kuukaudessa, yhteensä 10 oppituntia lukuvuodessa

	7. lk.	8. lk.	9. lk.
	tunnin pitäjä: 1. tunti lv 2. tunti lv	tunnin pitäjä: lv	tunnin pitäjä: lv
elokuu	Startti 1. tunti: Startti KiVa-ohjelmaan, yläkoulun opettajanopas s. 44–49 2. tunti: Ryhmäytymistä improvisaation keinoin 1, yläkoulun opetta-	Startti Ryhmäytymistä improvisaation keinoin 2, yläkoulun opettajanopas s. 56–61	Startti Ryhmäytymistä improvisaation keinoin 3, yläkoulun opettajanopas s. 62–68

	janopas s. 50–54		
syyskuu	Teema 1 Ryhmäroolit ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 84–93	Teema 1 Ryhmäroolit ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 84–93	Teema 1 Ryhmän voima, yläkoulun opettajanopas s. 94–106
lokakuu	Teema 1 Ryhmäroolit ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas, s. 84–93	Teema 1 Ryhmän voima, yläkoulun opettajanopas s. 94–106	Teema 1 Ryhmän voima, yläkoulun opettajanopas s. 94–106
marraskuu	Teema 2 Tunteet ovat tärkeitä! yläkoulun opettajanopas s. 114–127	Teema 2 Itsemyötätunto, yläkoulun opettajanopas s. 128–140	Teema 2 Erilaisuuden kohtaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 142–148
joulukuu	Teema 2 Tunteet ovat tärkeitä!, yläkoulun opettajanopas s. 114–127	Teema 2 Itsemyötätunto, yläkoulun opettajanopas s. 128–140	Teema 2 Erilaisuuden kohtaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 142–148
tammikuu	Teema 2 Tunteet ovat tärkeitä, yläkoulun opettajanopas s. 114–127	Teema 2 Itsemyötätunto, yläkoulun opettajanopas s. 128–140	Teema 2 Erilaisuuden kohtaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 142–148
helmikuu	Teema 3 Piilokiusaaminen, yläkoulun opetta-	Teema 3	Teema 3 Seksuaalinen häirintä ja suku-

	janopas s. 156–162	Online - Offline, yläkoulun opettajanopas s. 164–169	puoleen kohdis- tuva syrjintä ja kiusaaminen, yläkoulun opet- tajanopas s. 170–177
maaliskuu	Teema 3 Piilokiusaaminen, yläkoulun opetta- janopas s. 156–162	Teema 3 Online - Offline, yläkoulun opettajanopas s. 164–169	Teema 3 Seksuaalinen häirintä ja suku- puoleen kohdis- tuva syrjintä ja kiusaaminen, yläkoulun opet- tajanopas s. 170–177
huhtikuu	Teema 4 Kiusaamisen seu- raukset, yläkoulun opettajanopas s. 182–189	Teema 4 Kiusaamisen seuraukset, yläkoulun opettajanopas s. 182–189	Teema 4 Kiusaamisen seuraukset, ylä- koulun opettaja- nopas s. 182–189
toukokuu	Teema 4 Meidän luokka nyt, yläkoulun opetta- janopas s. 190–193	Teema 4 Meidän luokka nyt, yläkou- lun opettajanopas s. 190–193	Teema 4 Meidän luokka nyt, yläkoulun opettajanopas s. 190–193

KiVa Koulu -kyselyt oppilaille ja henkilökunnalle vuosittain

- sähköinen oppilaskysely *maaliskuussa*
- sähköinen henkilökuntakysely *toukokuussa*

Verso-sovittelu

Sauvon kunnassa on käytössä vertaissovittelutoiminta (Verso), jonka tavoitteena on puuttua hyvin varhaisessa vaiheessa konfliktitilanteisiin ja näin ennaltaehkäistä tilanteiden eskaloituminen laajemmiksi konflikti- tai kiusaamistapauksiksi. Sovittelu on sel-

keä toimintamalli, jonka avulla sovittelijoiksi koulutetut koulun henkilökunnan jäsenet ja oppilaat auttavat osapuolia itse löytämään ratkaisun ristiriitaansa. Osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Mallia noudattamalla edetään sopimukseen, jonka toteutumista seurataan.

Pääroolissa ovat Verso-koulutuksen saaneet ohjaavat opettajat tai koulunkäynninohjaajat ja Verso-koulutuksen saaneet oppilaat. Joka vuosi kunnassa koulutetaan uudet Verso-oppilasohjaajat sekä mahdollisesti uusi Verso-opettaja. Koulutuksesta vastaa Suomen sovittelufoorumi. Uusia verso-oppilaita koulutetaan myös omassa koulussa restokoulutuksen saaneiden opettajien ohjauksella. Verso-koulutuksen käyneet opettajat ovat saaneet kirjautumistunnukset laajaan Verso-materiaalisalkkuun, jossa on materiaalia arjen työhön.

<https://sovittelu.com/vertaissovittelu/materiaalit/verso-materiaalipankki/>

Verso sovittelun periaatteet

Sovittelussa ei haeta syyllisiä vaan autetaan oppilasta oppimaan ristiriitatilanteiden käsittelyä ja sen kautta muuttamaan omaa toimintaa suhteessa toisiin oppilaisiin. Sovittelun jälkeen suoritetaan seuranta, joka on erittäin tärkeä. Siinä seurataan, onko oppilaiden itse asettamat tavoitteet toteutuneet. Toiminta ei korvaa opettajan tai aikuisen kasvatusvastuuta vaan antaa hyvän lisäarvon varhaiseen puuttumiseen.

Aikuisjohtoinen sovittelu

Aikuisjohtoisessa sovittelussa sovittelukoulutuksen saanut aikuinen sovittelee riitaa tai mielipahaa aiheuttanutta tekoa. Soviteltava tapaus on luonteeltaan sellainen, ettei tapausta voida ohjata vertaissovitteluun eikä siitä ole tehty rikosilmoitusta. On tärkeää huolehtia siitä, että sovittelun ehdot vapaaehtoisuudesta, vaitiolosta ja työskentelystä ilman rangaistuksia toteutuu.

Sovittelu pohjaa restoratiiviseen lähestymistapaan, jossa on kyse ihmissuhteet, tunteet ja tarpeet huomioon ottavasta konfliktien hallintamenettelystä. Osapuolia kunnioitetaan oman konfliktinsa asiantuntijoina ja keskeisenä ajatuksena on tapahtuneen teon palauttaminen asianosaisille siten, että he voivat itse olla aktiivisia osallisia asiansa ratkaisussa. Toiminnan tavoitteena on eheyttää ihmissuhteet ja sopia, miten jatkossa toimitaan niin, että konflikti ei toistu. Samalla tulee harjoiteltua elämän kannalta tärkeitä vuorovaikutus- ja keskustelutaitoja.

Verso koulun arjessa - käytännön toteutus

- 1) Lasten ja nuorten sovittelutilanteet melko pieniä, yksittäisiä konfliktitilanteita.
- 2) Luokanopettajalle, luokanvalvojalle, Verso-vastaavalle tai muulle aikuiselle menee tieto tilanteesta (joko sanallisesti tai sovittelupyyntölomakkeella, jonka perusteella opettaja päättää, miten edetään).
- 3) Vertaissovittelu tapahtuu välitunnin aikana (alussa ohjaava opettaja tukena)
- 4) Vertaissovittelu on vapaaehtoinen. Jos osapuoli tai osapuolet eivät halua, asia siirtyy opettajan käsittelyyn (Taso 3).
- 5) Seuranta kahden viikon sisällä. Jos ei ole noudatettu sopimusta, sovitellaan uudelleen tai asia siirtyy seuraavalle käsittelytasolle (Taso 4).
- 6) Kun oppilaalla vähintään 5 oppilaan suorittamaa sovittelutapahtumaa (Taso 2), opettaja on yhteydessä kotiin.

Käsittelyn eteneminen konfliktitilanteissa

Taso1	Asianomaisten välitön sopiminen keskenään	Ei infoa koteihin	
Taso 2	Verso-oppilasohjaajan sovittelu asianomaisten kesken	Ei infoa kotiin	Seurantapalaveri kahden viikon sisällä
Taso 3	Verso-opettajaohjaajan sovittelu asianomaisten kesken (aikuisjohtoinen sovittelu)	Info koteihin (esim. Wilma-viestillä)	Seurantapalaveri kahden viikon sisällä
Taso 4	Asia Kiva-tiimin käsittelyyn	Info koteihin (palaveri koululla)	Seuranta

Verso-sovittelutilanteessa käydään läpi mm.

- 1) Mitä tapahtui?
- 2) Mitä tuntemuksia tilanne aikaansai osapuolissa?
- 3) Annetaan osapuolten itse löytää ratkaisu tilanteeseen, jotka
- 4) kirjataan sovittelusopimukseen.

Kiusaamistilanteisiin puuttuminen - KiVa Koulu –ohjelma (taso 4)

KiVa Koulu on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella Turun yliopistossa kehitetty toimenpideohjelma kiusaamisen ehkäisemiseksi tai siihen puuttumiseksi. KiVa-lyhenne muodostuu sanoista Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava.

KiVa koulu -ohjelman toteuttaminen koulussa - Yleiset toimenpiteet

- KiVa-tiimin perustaminen
- Oppituntien pitäminen kaikilla peruskoulun luokilla 1–9 lk.
- Tietokonepelien/seppo-pelien/Pulmikas-pelien pelaaminen KiVa-tuntien yhteydessä
- Yhteistyö vanhempien kanssa
- Oppilas- ja henkilökuntakysely

KiVa koulu -ohjelman toteuttaminen koulussa - Kohdennetut toimenpiteet

- Varataan KiVa-tiimille aikaa koulun lukujärjestykseen
- Päätetään, miten kiusaamistapaukset ohjataan KiVa-tiimille.
- Ojentamis- ja Yhteisen huolen -mallin käyttäminen selvittämiskeskusteluissa.
- Selvittämiskeskusteluihin tarkoitettujen lomakkeiden käyttäminen tai keskustelujen kirjaaminen muutoin.
- Seurantakeskustelujen järjestäminen.

Kiusaamiseen puuttuminen

Oppilaiden välinen ristiriita, joka ei ole kiusaamista (käsitelty aiemmin erikseen)	Ohjataan oppilaat Verso-sovitteluun.
KIUSAAMISEN TOTEAMINEN (taso 4)	Oppilas, opettaja/muu koulun aikuinen tai huoltaja kertoo huolestaan tai epäilystään liittyen oppilaan kiusaamiseen, jolloin koulun aikuinen puuttuu esille tulevaan asiaan yhdessä KiVa-tiimiläisen kanssa. Kirjataan ylös KiVa Koulu -materiaalin seulontalomakkeen avulla. Tieto kohteihin.
SELVITTÄMINEN	KiVa-tiimi keskustelee kaikkien asianomaisten kanssa. Kirjataan ylös KiVa

	Koulu -materiaalin selvittämiskeskustelu-lomakkeiden avulla. Tieto koteihin.
YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA	Huoltajille kerrotaan aina KiVa-tiimissä käsitellyistä asioista. Tarpeen mukaan huoltajat kutsutaan koululle selvittämään asiaan.
SEURANTA	KiVa Koulu -tiimi suunnittelee jatkotoimenpiteet aina tapauskohtaisesti. Seurannasta tehdään suunnitelma.
KIRJAUS	Koulukiusaamisen käsittely, siitä aiheutuneet toimenpiteet ja seuranta kirjataan aina KiVa Koulu -materiaalin lomakkeiden avulla.

Koulukohtaisesti sovittavia asioita

1 Nimetään kouluun KiVa-tiimi

- perehtyy ohjelmiin kokonaisuutena
- koordinoi, opastaa ja valvoo ohjelmien käyttöä koulussa
- toimii yhteyshenkilönä, mm. internet-tunnusten hallinta
- KiVa-tiimissä on mukana 4-5 opettajaa tai koulun aikuista

2 Koulu toteuttaa yhteistä vuosisuunnitelmaa ja ohjelmien toteutumista

- KiVa-tiimi muistuttaa lukuvuoden alkaessa opettajia yhteisen suunnitelman toteuttamisesta sekä perehdyttää uudet työntekijät ohjelmien käytäntöihin.
- KiVa-oppituntien pitäminen vuosikalenterin mukaan (Pedagoginen vuosikello).
- KiVaVerso-tapahtumien toteuttaminen vuosikalenterin mukaan (Pedagoginen vuosikello).
- KiVa-tiimin ja muun henkilökunnan yhteistyö.

3. Tiedotetaan KiVa- ja Verso-käytännöistä

- **henkilökuntaa** lukuvuoden alussa ja kerrataan yhdessä sovitut käytännöt.
- **oppilaille** aloitetaan KiVa-oppituntien pitäminen elokuussa.
- **huoltajille** lähetetään KiVaVerso-käytänteistä tiedote Wilma-viestinä.

4. KiVa- ja Verso-toiminnan toteuttamisen vuosittainen seuranta

- oppilaskysely maaliskuun aikana ja henkilökuntakysely toukokuun aikana
- oman koulun tilanne / valtakunnallinen tilanne

Jälkihoito

Kiusaamistilanteet voivat horjuttaa lapsen, nuoren ja hänen perheensä luottamusta muihin ihmisiin sekä perusturvallisuuden tunnetta. Kiusaamiskokemukset voivat olla lapselle ja tämän perheelle kriisitilanteita, joiden purkamiseen tarvitaan ulkopuolisen tahon apua. Kiusaamisesta saattaa seurata erilaista oirehdintaa, mm. mielialan laskua, itsetunnon heikkenemistä, univaikeuksia sekä vetäytymistä sosiaalisista tilanteista.

Kiusaamiskokemukset voivat heijastua lapsen ja nuoren myöhempiin sosiaalisiin suhteisiin sekä lapsen ja nuoren koulunkäyntiin. Koulupoissaolojen takana saattaa olla kiusaamistilanteen riittämätön selvittäminen tai puutteellinen jälkihoito. Jälkihoidon tarkoituksena on rakentaa luottamusta uudelleen, antaa mahdollisuus käsitellä kiusaamisen aiheuttamia tunteita sekä rakentaa toiveikkuutta tulevaisuuteen.

Jälkihoidon askeleet

- KiVa-tiimin vastuulla: KiVa-käsittelyissä aina tieto oppilaalle, että hänellä on oikeus päästä keskustelemaan tilanteen aiheuttamista tuntemuksista oppilashuoltoon (kuraattori/psykologi). Oppilashuollon palvelut ovat vapaaehtoisia, mutta yhteydenotto tehtävä viipymättä, jos opettaja arvioi, että oppilashuollolta tuen tarvetta on. Tiedotettava oppilasta ja huoltajia yhteydenotosta. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15§ ja 16 §)
- Tilanteissa, joissa huoltajat ovat kiusaamistilanteiden selvittelyssä mukana, on heille annettava tieto oppilaan oikeudesta saada oppilashuollon palveluja.
- Jos oppilaalla on jo oppilashuollon kontakti, on tärkeää pyytää lupa tiedottaa kiusaamistilanteista myös kuraattoria / psykologia, koska kiusaamistilanne voi vaikuttaa oppilaan käytökseen, oppimiseen ja/tai mielialaan. Myös tarvittaessa tieto muihin oppilaan ammattilaisverkostoihin.
- Oppilashuollon tukikäynneistä voidaan sopia myös yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa MAR-palavereissa.
- Oppilashuollon työntekijän vastuulla: Velvollisuus järjestää tarvittava jälkihoito yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Jälkihoidon tarve ja kesto sovi- taan yhdessä oppilaan ja tämän huoltajien kanssa. Jälkihoidon kirjaaminen ta- pahtuu oppilashuollon asiakasrekistereihin.

Kiusatun lapsen tai nuoren kohtaaminen

- Pitkään jatkunut tai toistuva kiusaaminen vaikuttaa oppilaan käsitykseen itsestä ja saattaa vähentää luottamusta muihin ihmisiin. Kiusaaminen saattaa jatkua myös uudessa ympäristössä, jos kiusattu ei saa tukea.
- Kiusaamista pitkään kokenut saattaa jopa ajatella, että hänen kiusaamisensa on jotenkin oikeutettua ja että hänessä on joku vika. Tämän huomioiminen kiusaamistilanteiden selvittelyssä ja jälkihoidossa on tärkeää.
- Kiusaaminen voi aiheuttaa psyykkisen trauman, varsinkin jos kriisitilannetta (kiusaamista) ei pääse käsittelemään riittävästi. Tarvetta erikoissairaanhoidon tai sosiaalitoimen palveluihin pystytään arvioimaan myös oppilashuollon tukikäyneillä.

Jälkihoidon järjestäminen

- Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädettyssä määräajassa. Palvelut on järjestettävä siten, että oppilaalle ja opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun joko psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä. Jos asia on kiireellinen, keskustelu on järjestettävä samana tai seuraavana koulupäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori.

Liitteet ja linkit

- KiVa Koulu -tiedote huoltajille: ladattavissa Kiva Koulun Intranetistä
- Kiva Koulun vanhempien opas: www.kivakoulu.fi/Vanhemmat
 - o tietoa kiusaamisesta
 - o tietoa vanhempien keinoista vähentää kiusaamista ja tukea kiusattua
- Verso-toiminnasta info
- Kiusaamiskysely
- Kiusaamistapausten selvittelykeskustelulomake
KiVa: Seulonta ja selvittämiskeskustelut: Kirjaaminen
- **Verso-toimintaan liittyvät materiaalit**
 - o Sovittelulomake
 - o Sovittelupyyntölomake
- **Linkkejä KiVaVerso-ohjelman tueksi:**
[Kivakoulu](#)
[Verso](#)
[Opetushallituksen julkaisu](#) (Sivusto sisältää myös huonetauluja sekä kiusaami-

sen vastaisen työn diasarjan)

<https://poliisi.fi/koulukiusaaminen-voi-olla-rikos>

Lähteet

KiVa Koulu -työryhmä, 2018. Henkilökunnan kokouspäivä -PowerPoint.

Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä, 2018. Avain KiVaan Kouluun.

Miten kiusaamistilanteessa toimitaan?

- Ohjetaulu oppilaalle ja huoltajalle

Ohjetaulu oppilaalle

- Kiusaamistilanteessa sano päättäväisesti ja mistä et pidä:
"Jätä minut rauhaan, koska en pidä siitä että sinä..."
"En halua, että kiusaat minua"
- Lähde pois kiusaajan luota.
- Kerro aikuiselle aina kun sinua kiusataan tai sinulle tehdään tai puhutaan jotain sellaista, josta et pidä.
- Kerro aikuiselle aina kuulet tai näet, että jotain toista oppilasta kiusataan.
- **Älä jätä kiusattua yksin, ole kiusatulle kaveri.**
- Rohkaise kiusattua kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle, voit myös itse tarjoutua kertomaan hänen puolestaan.

Luota, että aikuinen auttaa ja puuttuu asiaan.

Ohjetaulu oppilaan huoltajat

- **Ohjaa lastasi toimimaan napakasti kiusaamistilanteissa.** Miettikää yhdessä, mitä lapsesi voisi sanoa kiusaajalle ja rohkaise lastasi kertomaan asiasta pikaisesti opettajalle.
- Jos epäilet, että lastasi on kiusattu, kannusta häntä kertomaan asiasta opettajalle.
- **Ota yhteys lapsesi opettajaan,** jos epäilet koulukiusaamista. Ota yhteyttä kouluun, vaikka lapsesi kieltäisikin.
- Asioihin varhainen puuttuminen on tärkeää.
- Kiva-tiimin jäsen tai opettaja on yhteydessä huoltajiin ja kertoo, miten asiassa on edetty ja mikä on ollut keskustelun tulos tai ratkaisu.
- **Osallistu aktiivisesti kiusaamistilanteen selvittämiseen** ja valmistaudu keskustelemaan lapsesi kanssa kotona tilanteesta heti, kun olet keskustellut opettajan kanssa kiusaamistilanteesta.

Jos lapsesi on kiusaava osapuoli, tee selväksi, että et hyväksy minkäänlaista kiusaamista.